

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI

MUZEUL NAȚIONAL

XXVII

EXTRAS

București
2015

Colegiul de redacție:
Academician **DINU C. GIURESCU**
Prof. univ. dr. **IOAN SCURTU**
Prof. univ. dr. **ION BULEI**
Prof. univ. dr. **MIHAIL IONESCU**

OANA ILIE
Redactor șef

Corectură:
ALEXANDRA MĂRĂȘOIU

Tehnoredactare:
ALEXANDRA MĂRĂȘOIU

Anuar editat de **Muzeul Național de Istorie a României**, București, Calea Victoriei
nr. 12, tel: 021. 315.82.97, tel./ fax: 021. 311.33.56

Volum tipărit de Editura Cetatea de Scaun, 2015

ISSN 1015 - 0323

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL: RAPOARTE AMERICANE DESPRE CONDIȚIILE DIN LAGĂRELE DE PRIZONIERI GERMANE

THE FIRST WORLD WAR. AMERICAN REPORTS ABOUT THE CONDITIONS IN GERMAN PRISONER-OF-WAR CAMPS

Cornel Constantin Ilie*

Abstract

At the end of 1916 and the beginning of 1917, four employees of the American embassy to Germany were sent to inspect some German prisoner-of-war camps, where there were also Romanian soldiers. The documents, which are transcribed in this article and which also contain information about the condition of Romanian prisoners, were sent by the American ambassador to Berlin to the American envoy to Romania and were then translated into Romanian and handed in to Emanoil Porumbaru, the Romanian Foreign Affairs Minister.

Keywords: German prisoner-of-war camps, Romanian soldiers, the First World War

Rapoartele pe care le prezentăm sunt făcute în urma unor inspecții ale reprezentanților ambasadei Statelor Unite de la Berlin în lagărele de la Lamsdorf, Ingolstadt, Langensalza (lazaretul Ordru) și trimise ambasadorului James W. Gerard. Acesta le-a remis ministrului american la București, Charles Vopicka, care, la rândul lui, a înaintat rapoartele, traduse în limba română, ministrului de Externe, Emanoil Porumbaru. Iată conținutul acestora:

LAMSDORF

Berlin, 5 decembrie 1916

Domnule,

Avem onoarea a vă supune, odată cu aceasta, un raport despre o vizită de inspecție făcută de noi în 1 decembrie 1916, la lagărul pentru prizonieri de războiu din Lamsdorf unde se află prizonieri români de războiu.

INSPECȚIUNEA PRECEDENTĂ

Acest lagăr n-a fost inspectat mai înainte.

DESCRIEREA

Acesta este un enorm lagăr, ocupând o mare suprafață plată, în mijlocul pădurilor, lângă oraș. El are forma neregulată cu lungimea maximă de circa 5 mile și o lărgime de 2 mile și jumătate. În cuprinsul său se află șapte lagăre separate, cuprinzând un lagăr central cu cartiere pentru ofițeri și biouri de comandă. În acel lagăr se află

* Director Adjunct al Muzeului Național de Istorie a României; doctor în istorie.

vaste bucătării cu aburi, și aparate pentru dezinfectat, pentru bae și spălătorie. Întreaga întindere este luminată de 8.000 lămpi electrice și curentul este produs de o uzină centrală.

NUMĂRUL PRIZONIERILOR

Acesta a fost, la început, un lagăr de carantină și cuprindea, la caz de nevoie, 43.000 oameni. În momentul de față se poate organiza locuri de dormit pentru 20.000 oameni. Numărul mediu de prizonieri în acest lagăr este de 5.000. În epoca vizitei noastre se aflau acolo 8.000 români, 325 sârbi, 74 francezi și 8 englezi.

BARĂCILE

Prizonierii cari sosesc sunt înquartierați în barăci temporare sau de quarantină după trecerea prin aparatele de curățire și dezinfectare. Aceste barăci sunt din lemn, circa 185 picioare în lungime, 12 în lărgime și de la 8 la 10 picioare în înălțime. Aproape o treime din această înălțime este sub pământ. Sunt două intrări. Ferestre mici, de aproape 3 picioare pătrate, așezate din 10 în 10 picioare, de-a lungul pereților. Acoperișul este de hârtie cu smoală.

Aceste barăci de carantină sunt vopsite complet în alb, în interior, precum și paturile, și sunt dezinfectate după fiecare serie de prizonieri cari au stat trei săptămâni.

Barăcile permanente sunt clădiri de cărămidă cu podeală și au fost mai înainte locuințele și quartierele trupelor germane. Sunt două grupuri de aceste clădiri, fiecare cam de 75 picioare în lungime, 20 în lărgime și circa 15 în înălțime. În interiorul fiecărei barăci sunt trei rânduri de paturi, în grupuri de două câte două. Fiecare sală are fereastre de-a lungul pereților. Matrațele sunt în bună stare și sunt umplute cu „excelsior”. Căldura este dată de sobe.

LATRINELE

Latrinele barăcilor permanente sunt de tipul de tranșee, spălate cu apă. Latrinele de la barăcile de carantină sunt situate în interiorul unei despărțituri speciale și sunt de tipul cisternelor. Ele erau acoperite pe sus cu scânduri. Din timp în timp aceste cisterne sunt umplute și atunci se sapă unele noi. Conținutul lor este inundat cu apă, pompat apoi distrus.

BĂILE ȘI DESINFECTAREA

Băile sunt obligatorii odată pe săptămână. Aparatele pentru bae și dezinfectare sunt cele mai complete și conduse admirabil. Există foarte mare ușurință de a dezinfecta câteva mii de prizonieri. Aparatele erau în plină funcționare în timpul vizitei noastre. Operația de dezinfectare era repetată odată pe săptămână.

Pe când oamenii se află în barăcile de carantină, ei sunt ținuti sub observație pentru ridicarea temperaturii și pentru cazurile de desenterie. Analize de sânge se fac tuturor oamenilor încartiruiți în aceste barăci.

MIJLOACELE DE SPĂLAT

În barăcile permanente, fiecare om este prevăzut cu un lighean de spălat, smălțuit. Clădirea pentru spălat este un adaus de lemn la barăcile permanente. Ambele sunt prevăzute cu două aparate de fierbere, furnisând apă caldă și rece.

SCOATEREA LĂTURILOR

Întregul lagăr este curățit de lături printr-un sistem complex de drenaj și „tout-à-l'égout”. Sistemul acesta conduce lăturile în rezervoare. Aceste rezervoare sunt curățite complet din timp în timp și materiile scoase sunt îngropate.

BUCĂTĂRIILE

Există două tipuri de bucătării, fiecare lagăr având dispozitivele sale speciale pentru gătit. Hrana este preparată cu aburi, în bucătăria principală care este compusă dintr-un număr mare de clădiri de cărămizi. În bucătăria auxiliară căldările sunt încălzite prin foc de cărbuni. Hrana este plasată în recipiente de lemn, fiecare conținând circa 30 galoane, și transportate printr-un sistem de cale ferată ușoară care leagă depozitele, bucătăriile și barăcile.

Am gustat din supă care tocmai se prepara în timpul vizitei noastre și am găsit că este gustoasă și bună. Ea conținea pește, varză, cartofi, sare și mirodenii.

DEPOZITE DE ALIMENTE

În legătură cu depozitele de alimente se află ateliere complete pentru facerea verzei acre (sauerkraut) conținând mașinării pentru curățirea de pe a cartofilor și diferite mașini pentru tăierea alimentelor.

CANTINE

Cantine sunt situate în diferite părți ale lagărului. Articolele uzuale sunt de vânzare și sunt vândute pe prețuri potrivite.

LAZARET

Spitalul ocupă câteva barăci lungi cari sunt bine luminate, uscate, și de o curățenie scrupuloasă. Paturi de fer sunt în uzaj precum și toate furniturile necesare unui spital militar. Există un laboratoriu complet de bacteriologie, patologie și chimie, cu un corp de asistenți exersați. Spitalul cuprinde 1.400 pacienți. Niciun român nu se afla în lazaret. Ca adaus la acest spital mai este un număr de infirmerii situate în lagăr.

BARĂCILE DE AREST

Baraca de arest este de tipul obișnuit.

OBSERVAȚII

Românii, prizonieri, au sosit în ziua vizitei noastre și au fost supuși operației preliminare de înbăere și curățire. I-am informat, printr-un interpret, despre misiunea noastră, și le-am comunicat că, cu altă ocazie, li se va da o oportunitate mai bună de a vorbi cu noi.

Avem onoarea de a fi, Domnule,

Ai D-v. Supuși servitori

ss. A. St. Starms

Albert H. Roler

LAZARETUL INGOLSTADT ROMÂNII.

Ianuarie 25, 1917

Domnule,

Avem onoarea de a vă supune o copie a unui raport despre o vizită făcută de noi în ianuarie 6, 1917, la lazaretul pentru prizonieri de războiu din Ingolstadt unde se află români.

Acești oameni au fost capturați în 12 noiembrie și se află aici de la mijlocul lunii Decembrie (1916, n.n.).

Ofițerii români sunt încartiruiți într-o sală cu ofițerii francezi și ruși. Ei dorm pe paturi volante care au o matrață de pae și una de păr, o pernă și trei acoperișuri. Se permite a se îmbăia odată pe săptămână și aceasta nu se permite mai des decât dacă este ordonat de medic.

Tratamentul chirurgical este foarte bun, după cum se spunea. Se poate avea apă caldă, în cantitate suficientă pentru spălat, oricând prizonierii doresc a face dușe.

Românii nu au primit niciun pachet însă ar dori să poată trimite bani în Danemarca spre a cumpăra hrană. S-a raportat de către ofițerul senior că scrisese la el acasă, în teritoriul ocupat, cu două luni înainte de vizita noastră, însă că până atunci nu primise răspuns.

Comentarii

Nu se făcuse (în lagăr) nici o plângere și prizonierii erau mulțumiți în toate privințele de tratamentului lor.

Vizita noastră fusese anunțată mai înainte.

Am avut nevoie de un interpret pentru a vorbi cu prizonierii.

Avem onoarea a fi, Domnule,

Ai D-v. supuși servitori.

ss. Jerome Pierre Webster

C. Lincoln Furbush

Către James W. Gerard

Ambasador american, Berlin

LAZARETUL INGOLSTADT. ROMÂNII

Diagnozele date mai jos sunt declarațiile verbale făcute de prizonierii din lazaret.

Al 2-lea locotenent Strâmbeanu Petre, Regimentul 91 Infanterie Calafat.

Rană produsă de glonț în brațul drept.

Starea favorabilă.

Nici un pachet sau scrisori.

Al 2-lea locotenent Marcu Oprea, Regimentul de Infanterie Craiova.

Rană de glonț în picior.

Starea favorabilă.

Nici un pachet sau scrisori.
Al 2-lea locotenent Liciu Elie, Regimentul 81 Calafat.
Rană de glonț în picior.
Starea favorabilă.
Nici un pachet sau scrisori.
Soldatul Pintilie Gheorghe, Regimentul 24, B 4, C 2.
Malaria.
Starea favorabilă.
Nici un pachet sau scrisori.

INGOLSTADT FORT ORFF

Berlin, 27 Ianuarie 1917

Domnule,
Avem onoarea de a vă supune un raport a unei vizite de inspecție făcută de noi în 3 ianuarie 1917, în lagărul pentru ofițeri prizonieri de războiu din fortul Orff, Ingolstadt, unde se află prizonieri români.
Am găsit acolo pe următorii cinci ofițeri români, în momentul când am făcut vizita noastră:

- 1.-Demetru Istratzoiu (Locotenent al 2-lea) I-ul Reg.Infanterie din Craiova.*
- 2.- Netta N. Virgil (Locotenent) 17-lea Reg. Inf. T. Severin.*
- 3.- Dragu Marcu (Locotenent) D & C. Inf. Craiova.*
- 4.-Marinescu Gr. (Locotenent) D&C. Inf. Craiova.*
- 5.- Nicolaescu Nicolae (Locotenent) 31 Reg. Inf. Calafat.*

Dânșii au sosit în 14 Decembrie, după ce fusese mai înainte închiși în Austria, de la data capturării lor.

DESCRIEREA GENERALĂ.

Fortul se află la circa 7 km la Nord de orașul Ingolstadt, formând una dintre laturile vechiului cerc de fortificații împrejurul orașului. El este, în aparență, de o construcție mai modernă decât câteva din celelalte forturi și nu este înconjurat de șanț ca celelalte.

ADĂPOSTIREA.

Ofițerii români sunt încartiruiți la un loc într-o sală (Casemata I6), cu pereți și tavan de cărămizi și podeală de ciment. Fiecare ofițer are un pat de fiecare afară de doi, cari au duble paturi. Fiecare pat este prevăzut cu doi saci de paie, o pernă, două cearșafuri și un acoperiș pestrif. Sunt două ferestre și o lampă de petrol și o sobă de fier pentru care se dau zilnic circa două recipiente de cărbuni (în timpul inspecțiunii nu era foc în sobă). Această sală, din cauza nivelului său de sub pământ, și la un nivel cu șanțul de afară, era foarte umedă și rece în timpul vizitei noastre. Am vorbit cu Comandantul lagărului și cu General-maiorul Peter despre aprovizionarea cu cărbuni și ni s-a spus că se va furniza o cantitate de cărbuni suficientă.

LATRINELE.

Latrinele sunt situate la o distanță suficientă de locuințele prizonierilor, cu toate că ofițerii de alte naționalități au odăi lângă latrine. Latrinele erau fără nici o obiecțiune.

BĂILE.

Băile sunt primitive însă satisfăcătoare. Se poate avea apă rece oricând și apă caldă de trei ori pe săptămână.

HRANA.

Ofițerii au raportat că hrana era suficientă în cantitate însă nu era gătită după gustul lor și că primeau hrană de la camarazii lor ofițeri. Lista de bucate (Menu) pentru acea zi era:

Gustarea de dimineață: Cafea cu lapte.

Prânz: Supă cu orz; gulii; varză acră.

Cina: Cartofi; făină de grâu; gulii.

EXERCITII ȘI RECREAȚII.

Există în fort locuri de tenis cari se pot utiliza în timpuri favorabile și există spațiu suficient pentru a umbla. O orchestră, compusă din ofițeri francezi, ruși și români, dă deseori concerte de teatru.

SERVICII RELIGIOASE.

Un preot rus vizitează lagărul odată pe lună și servește la slujba la cari românii asistă.

POȘTA.

Ofițerii n-au primit pachete nici scrisori însă așteaptă să le sosească în curând.

ÎNGRIJIREA MEDICALĂ.

Un doctor din Ingolstadt vizitează lagărul de trei ori pe săptămână. Când prizonierii sunt grav bolnavi, ei sunt duși în lazaretul din Ingolstadt.

PLÂNGERI.

Ofițerii români au raportat că mantalele și bagajele lor au fost lăsate în Austria și n-au fost aduse în acest lagăr. Ei erau foarte doritori a le primi. Am vorbit despre aceasta cu General-maiorul Peter care a raportat că se va ocupa de această chestiune.

Ofițerii au mai dorit să li se dea de Germani, ghete. S-a răspuns că vor putea să le cumpere. Unul din cele mai mari lipsuri ale prizonierilor era de a nu primi pachete; ei au exprimat dorința de a le putea primi fie din Franța, fie din Elveția.

Vizita noastră fusese anunțată mai înainte.

Ni s-a permis să vorbim cu toți prizonierii fără martori auriculari sau oculari.

Avem onoarea a fi, Domnule,

Servitorii D-v. supuși,

ss. Jerome Pierce Webster

C. Lincoln Furbush

LAZARETUL ORDRUF
LAGĂR PRINCIPAL: LANGENSALZA.
ROMÂNI.

Berlin, Feb. 3, 1917

Domnule,

Avem onoarea a vă supune un raport despre o vizită de inspecție făcută de noi în 30 ianuarie 1917, în lazaretul pentru prizonieri de războiu din Ordruf, în care se află români.

Am găsit 140 de supuși români, inclusiv un ofițer, maiorul Gheorghiu Constantin, din al 2-lea Regiment de Roșiori.

Ordruf este un mare lazaret situat pe un deal circa la 2 mile de orașul cu același nume și aproape de un mare lagăr militar german. Prizonierii sunt adăpostiți în barăci de o lungime de circa 150 picioare și 50 în lărgime, cu o înălțime de 15 picioare între pereți și 20 picioare la vârful acoperișului. Fiecare baracă are 46 ferestre și trei mari sobe. Ofițerii au paturi de fier cu resorturi de sârmă. Pentru ceilalți prizonieri resorturile sunt înlocuite prin scânduri. Fiecare baracă are o baie de porțelan și o latrină. În fiecare latrină se află patru bazine și trei oale de noapte de porțelan.

Există acolo o mare sală de operații, construită solid, în ciment, prevăzută bine cu instrumente chirurgicale, aparat de sterilizare etc. Lucrările sunt date în sarcina unor chirurghi germani, francezi și ruși.

Am vorbit personal cu maiorul Constantin și cu acei simpli soldați cari vorbeau limba franceză sau germană. Dâșii erau într-o stare bună de sănătate și s-au declarat mulțumiți cu tratamentul lor. Nu existau plângeri decât din cauza frigului. Am găsit că în câteva din barăci termometrul înregistra numai 10 grade C și am atras atenția comandantului asupra acestui lucru. Dânsul a exprimat regrete și a explicat că, din cauza lipsei mijloacelor de transport, era obligat să facă economii în consumul cărbunelui, însă spera că situațiunea se va ameliora în curând, în această privință.

Vizita noastră nu a fost anunțată și am vorbit cu prizonierii, nestânjeniți și fără martori.

Avem onoarea a fi, Domnule

Ai D-v. supuși servitori,

ss. Albert T. Roler¹

Câteva considerații

Analizând rapoartele s-ar putea trage concluzia că în lagărele de prizonieri germane condițiile de viață erau dintre cele mai bune. Câteva observații însă, se impun.

¹ Documentele provin din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, *Rapoarte adresate ambasadei Statelor Unite ale Americii din Berlin de către delegați însărcinați cu vizitarea lazaretelor și taberelor din Germania unde se află prizonieri români*, fond 71/1914, E 2, partea a I-a, vol. 210.

După cum se poate observa, rapoartele sunt făcute la scurt timp după înfrângerile suferite de armata română în fața Puterilor Centrale, astfel încât putem considera că este vorba de unii dintre primii prizonieri români ajunși în Germania. Însă situația prizonierilor români a fost una care nu are prea multe în comun cu cele prezentate în aceste rapoarte. Credem că este relevant dacă amintim faptul că în rândul românilor s-a înregistrat cea mai mare rată a mortalității (29%) dintre toți prizonierii aflați în lagărele germane în timpul Primului Război Mondial².

Din rapoarte reiese că inspectorii americani au vizitat în special zonele pentru prizonierii ofițeri, unde condițiile de viață erau mult mai bune decât cele din zonele destinate soldaților. Ne face să ne punem întrebări în special raportul realizat în urma vizitei de la Lamsdorf, unde condițiile par mai degrabă de pension decât de lagăr pentru prizonieri. Inspectorii remarcă faptul că „*aparatele (pentru dezinfectare) erau în plină funcționare în timpul vizitei noastre*” și că „*am gustat din supă care tocmai se prepara în timpul vizitei noastre*”. Însă tot din acest raport aflăm că vizita a fost anunțată și că nu s-a putut comunica aproape deloc cu prizonierii români. Celelalte rapoarte, deși păstrează în linii generale caracterizarea favorabilă, lasă să se întrevadă și o serie de probleme cu care se confruntau prizonierii: frigul, imposibilitatea de a primi pachete sau chiar de a corespunda, hrana proastă (meniul din lagărul Inglostadt – Fort Orf este relevant!). La lazaretul Ingolstadt americanii au putut comunica cu prizonierii prin intermediul unui interpret, deși atât ofițerii români, cât și inspectorii cunoșteau limba franceză. Interesant este faptul că, atunci când s-a putut comunica fără restricții cu prizonierii (la Inglostadt – Fort Orf), în raport apare și rubrica „Plângeri”, dovadă că aceștia s-au putut exprima fără să se teamă de represalii. Lazaretul de la Ordurf este singurul în care vizita inspectorilor americani a fost neanunțată, acest raport fiind și cel mai scurt dintre toate.

În final, se poate pune întrebarea: ce au vizitat de fapt inspectorii (ce le-a fost arătat)? Pentru că, se știe, existau în lagărele de prizonieri (nu numai germane, dar și austro-ungare sau bulgare) zone special amenajate pentru „a da bine” în cazul unor eventuale inspecții și implicit în ochii opiniei publice. Probabil că sub aceste auspicii s-au desfășurat și inspecțiile americane în lagărele prezentate în aceste documente.

² Pentru situația prizonierilor în timpul Primului Război Mondial există studii recente publicate în *International Encyclopedia of the First World War*, editată de Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, Bill Nasson, Freie Universität Berlin, 2014 (Trifunović, Bogdan, *Prisoners of War and Internees (South East Europe)*; Jones, Heather, Hinz, Uta, *Prisoners of War (Germany)*; Jones, Heather, *Prisoners of War*; Prost, Antoine, *War Losses*). Articolele sunt disponibile și on-line pe encyclopedia.1914-1918-online.net; de interes este și: Nouzille, Jean, *Calvarul prizonierilor de război români în Alsacia – Lorena, 1917 – 1918*, București, Editura Semne'94, 1997.